

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 11 grudnia 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 93/13/EWG –
Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Artykuł 7 ust. 1 – Skutki stwierdzenia
nieuczciwego charakteru warunku – Nieważność umowy – Powództwo przedsiębiorcy o zwrot
kwoty kredytu wypłaconej na podstawie umowy, która powinna zostać uznana za nieważną –
Skutki złożenia oświadczenia o potrąceniu – Dorozumiane zrzeczenie się zarzutu
przedawnienia – Skuteczne wykonywanie praw procesowych konsumentów –
Zasada skuteczności – Odstraszający skutek zakazu stosowania nieuczciwych
warunków umownych

W sprawie C-767/24 [Kuszycka]ⁱ

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym, złożony przez Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia
6 listopada 2024 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 listopada 2024 r., w postępowaniu:

mBank S.A.

przeciwko

ML,

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: M. Condrinzi, prezes izby, N. Jääskinen i R. Frenco (sprawozdawczynie), sędziowie,

rzecznik generalny: R. Norkus,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu mBank S.A. – A. Cudna-Wagner, radca prawny i B. Miąskiewicz, adwokat,
- w imieniu ML – I. Gabrysiak, adwokat,

* Język postępowania: polski.

ⁱ Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej – P. Kienapfel i J. Szczodrowski, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29; sprostowania: Dz.U. 2018, L 155, s. 33; Dz.U. 2020, L 359, s. 21) oraz zasady skuteczności.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy mBank S.A., bankiem, a ML, konsumentką, w przedmiocie powództwa o zwrot wierzytelności wynikającej z korzystania z kwoty pieniężnej pożyczonej na podstawie umowy kredytu hipotecznego, która powinna zostać uznana za nieważną ze względu na to, że zawiera nieuczciwe warunki.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Zgodnie z motywem dwudziestym czwartym dyrektywy 93/13 „sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.
- 4 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:
„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.
- 5 Artykuł 7 ust. 1 rzeczony dyrektywy przewiduje:
„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo polskie

- 6 Zgodnie z art. 58 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 16, poz. 93) w brzmieniu obowiązującym w sporze w postępowaniu głównym (zwanej dalej „Kodeksem cywilnym”):

„Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy”.
- 7 Artykuł 117 Kodeksu cywilnego stanowi:

„§ 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu.

§ 2. Po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne.

§ 2¹. Po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi”.
- 8 Artykuł 118 tego kodeksu przewiduje:

„Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata”.
- 9 Artykuł 123 § 1 wspomnianego kodeksu ma następujące brzmienie:

„Bieg przedawnienia przerywa się: 1) przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia; 2) przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje; 3) przez wszczęcie mediacji”.
- 10 Zgodnie z art. 385¹ §§ 1 i 2 tego samego kodeksu:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie”.

11 Zgodnie z art. 405 Kodeksu cywilnego:

„Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości”.

12 Artykuł 410 §§ 1 i 2 tego kodeksu stanowi:

„§ 1. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

§ 2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia”.

13 Artykuł 498 §§ 1 i 2 wspomnianego kodeksu stanowi:

„§ 1. Gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

§ 2. Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej”.

14 Artykuł 499 tego kodeksu brzmi następująco:

„Potrącenia dokonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

15 W dniu 11 października 2006 r. ML zawarła z mBankiem umowę kredytu hipotecznego w kwocie 130 000 PLN (złotych polskich, około 30 670 EUR) na zakup nieruchomości. Umowa ta została zawarta na okres 360 miesięcy i była indeksowana do franka szwajcarskiego (CHF), lecz przewidywała spłatę rat kapitałowo-odsetkowych w złotych polskich, których to kwota rat była określana przy zastosowaniu kursu sprzedaży franka szwajcarskiego z tabeli kursów wymiany mBanku obowiązujących w dniu spłaty tych rat.

16 W dniu 12 października 2017 r. ML skierowała do mBanku wniosek o zawezwanie do próby ugodowej i zażądała zwrotu kwot 53 244,39 PLN (około 12 530 EUR) i 14 692,51 CHF (około 15 700 EUR), które jej zdaniem zapłaciła nienależnie z uwagi na zawarte w rzeczonej umowie nieuczciwe warunki.

17 W dniu 16 grudnia 2021 r. mBank wniósł do Sądu Okręgowego w Warszawie (Polska), będącego sądem odsyłającym, pozew, w którym domaga się zasądzenia od ML zwrotu kapitału kredytu w kwocie 130 000 PLN (około 30 670 EUR), powiększonej o ustawowe odsetki za opóźnienie. Bank

podniósł, że skoro umowa kredytu hipotecznego jest nieważna, to ML jest zobowiązana do zwrotu pożyczonego kapitału na podstawie przepisów prawa krajowego dotyczących bezpodstawnego wzbogacenia.

- 18 W odpowiedzi na pozew ML wniosła o oddalenie powództwa i podniosła zarzut przedawnienia dochodzonej wierzytelności. Niezależnie od tego złożyła ona oświadczenie o potrąceniu, powołując się na wierzytelności wynoszące odpowiednio 53 244,39 PLN (około 12 530 EUR) i 14 692,51 CHF (około 15 700 EUR).
- 19 Sąd odsyłający stwierdza, że umowa będąca przedmiotem postępowania głównego zawiera nieuczciwe warunki i nie może dalej obowiązywać bez tych warunków. Wynika z tego, że umowa ta powinna zostać uznana za nieważną i że zgodnie z prawem krajowym strony są zobowiązane do wzajemnego zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie wspomnianej umowy.
- 20 Ponadto sąd ten zauważa, że zgodnie z art. 118 Kodeksu cywilnego trzyletni termin przedawnienia mający zastosowanie do wierzytelności banku upłynął w dniu 31 grudnia 2020 r. W związku z tym w dniu wytoczenia powództwa w postępowaniu głównym, czyli w dniu 16 grudnia 2021 r., wierzytelność tej instytucji była przedawniona. W konsekwencji, biorąc pod uwagę zarzut przedawnienia podniesiony przez ML, wspomniany sąd jest zobowiązany oddalić powództwo.
- 21 Jednakże sąd ten zauważa, że zgodnie z orzecznictwem krajowym złożenie oświadczenia o potrąceniu zgodnie z art. 499 Kodeksu cywilnego zawiera w sobie zrzeczenie się zarzutu przedawnienia w rozumieniu art. 117 § 2 tego kodeksu. Z orzecznictwa tego wynika bowiem, że strona, która składa oświadczenie o potrąceniu, uznaje z tego względu istnienie i wymagalność wierzytelności, na którą powołano się w oświadczeniu o potrąceniu, oraz wyraża wolę jej uregulowania, rezygnując w ten sposób z powołania się na przedawnienie. Takie stanowisko, przyjęte również w polskiej doktrynie, prowadziłoby do uznania przez sądy krajowe, że złożenie oświadczenia o potrąceniu, nawet w ramach obrony, jest równoznaczne ze zrzeczeniem się zarzutu przedawnienia. Wynika z tego, że zgodnie z tym orzecznictwem zarzut przedawnienia podniesiony przez ML nie może zostać uwzględniony, a wierzytelności banku nie można uznać za przedawnioną.
- 22 Tymczasem sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności takiego orzecznictwa krajowego z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 23 W tym względzie sąd ten wyjaśnia, że ML mogła złożyć oświadczenie o potrąceniu wyłącznie po to, by przeciwstawić swoją wierzytelność wierzytelności banku, bez zamiaru zrzeczenia się zarzutu przedawnienia, tym bardziej że podniosła ona jednocześnie te dwa zarzuty. Ponadto w zakresie, w jakim ML nie dokonała wyraźnego zrzeczenia się zarzutu przedawnienia, nie można wykluczyć, że nie wiedziała ona o tym, iż oświadczenie o potrąceniu może być interpretowane w ten sposób.
- 24 Zdaniem tego sądu orzecznictwo krajowe, zgodnie z którym oświadczenie o potrąceniu pociąga za sobą automatycznie zrzeczenie się zarzutu przedawnienia, mogłoby okazać się sprzeczne z celami ochrony konsumentów realizowanymi przez dyrektywę 93/13. Takie orzecznictwo mogłoby zniechęcać konsumentów do korzystania z instytucji potrącenia, mimo że stanowi ono skuteczny środek dochodzenia ich praw w przypadku nieuczciwych warunków. Ponadto zarówno zasada ochrony konsumentów, jak i zasada pewności prawa przemawiają za wykładnią prawa krajowego,

zgodnie z którą dopuszczenie przedawnionego roszczenia podniesionego przez przedsiębiorcę przeciwko konsumentowi może być rozważane jedynie w wyjątkowych i jednoznacznie określonych przypadkach.

- 25 Jednakże sąd ten zauważa, że jeżeli celem ML, poprzez złożenie oświadczenia o potrąceniu, było umorzenie wierzytelności mBanku, złożenie takiego oświadczenia mogłoby zostać uznane za równoznaczne z uznaniem istnienia tej wierzytelności, w przeciwnym razie potrącenie byłoby bezprzedmiotowe. Co więcej, ML jest reprezentowana przez adwokata, który ze względu na swoją rolę powinien znać orzecznictwo krajowe, zgodnie z którym złożenie oświadczenia o potrąceniu jest kwalifikowane jako zrzeczenie się zarzutu przedawnienia.
- 26 W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy, w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków, art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] i zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą złożenie przez konsumenta oświadczenia o potrąceniu jego wierzytelności z wierzytelnością banku o zwrot równowartości kapitału kredytu jest równoznaczne ze zrzeczeniem się przez konsumenta zarzutu przedawnienia powyższej wierzytelności banku?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W przedmiocie dopuszczalności

- 27 Obie strony w postępowaniu głównym kwestionują dopuszczalność pytania prejudycjalnego.
- 28 W pierwszej kolejności mBank utrzymuje, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie spełnia wymogów określonych w art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem. W szczególności sąd odsyłający nie przedstawił żadnych informacji na temat okoliczności, w jakich ML złożyła oświadczenie o potrąceniu, ani na temat treści tego oświadczenia.
- 29 Zgodnie z art. 94 regulaminu postępowania każdy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zawiera „zwięzłe omówienie przedmiotu sporu oraz istotnych okoliczności faktycznych sprawy, jakie ustalił sąd odsyłający, lub co najmniej wskazanie okoliczności faktycznych, na jakich oparte są pytania”, „treść przepisów krajowych mogących mieć zastosowanie w sprawie” oraz „omówienie powodów, dla których sąd odsyłający rozpatruje kwestię wykładni lub ważności określonych przepisów prawa Unii Europejskiej, jak również związku, jaki dostrzega on między tymi przepisami a uregulowaniami krajowymi, które znajdują zastosowanie w postępowaniu głównym”.
- 30 W niniejszej sprawie wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zawiera opis stanu faktycznego i prawnego sporu w postępowaniu głównym wystarczający do spełnienia tych wymogów. Po pierwsze, wniosek ten prezentuje bowiem treść przepisów krajowych mających zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym oraz właściwe orzecznictwo krajowe. Po drugie, przedstawiony przez sąd odsyłający opis okoliczności, w których ML złożyła oświadczenie o potrąceniu, a także wątpliwości sformułowane przez ten sąd w odniesieniu do skutków

prawnych, jakie orzecznictwo krajowe przypisuje takiemu oświadczeniu, jest wystarczający, aby zrozumieć powody leżące u podstaw wyboru przepisów prawa Unii, o których wykładnię wnosi wspomniany sąd, jak również związek, jaki dostrzega on między tymi przepisami a ustawodawstwem krajowym mającym zastosowanie w zawisłym przed nim sporze.

- 31 W drugiej kolejności mBank i ML podnoszą, że pytanie prejudycjalne jest hipotetyczne, ponieważ ML złożyła oświadczenie o potrąceniu jedynie pomocniczo, a następnie wycofała je pismem z dnia 4 listopada 2024 r. Kwestia dotycząca potrącenia i skutków związanych z tym oświadczeniem jest zatem pozbawiona znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.
- 32 W tym względzie należy zauważyć, że w następstwie skierowanego do niego przez Trybunał wezwania do udzielenia informacji sąd odsyłający potwierdził, iż ML wycofała swoje oświadczenie o potrąceniu. Sąd ten wskazał jednak, że podtrzymuje swój wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym ze względu na to, że odpowiedź na zadane pytanie jest mu nadal niezbędna do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Wspomniany sąd wyjaśnił w tym względzie, że polskie przepisy pozwalają na cofnięcie zarzutu potrącenia, rozumianego jako zarzut procesowy, lecz nie zezwalają na cofnięcie oświadczenia o potrąceniu jako oświadczenia materialnoprawnego. Sąd ten dodał, że w każdym razie pierwotne oświadczenie o potrąceniu w świetle przepisów prawa krajowego jest równoznaczne z uznaniem długu, które w świetle art. 123 Kodeksu cywilnego powoduje przerwanie biegu przedawnienia. W związku z tym termin ten zaczyna biec od owego dorozumianego uznania, przy czym późniejsze cofnięcie oświadczenia nie może mieć skutku wstecznego i zniwelować wspomnianego dokonanego w ten sposób dorozumianego uznania.
- 33 Należy przypomnieć, że w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE współpracy między Trybunałem i sądami krajowymi wyłącznie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i który powinien przyjąć na siebie odpowiedzialność za mające zapaść orzeczenie sądowe, należy dokonanie oceny, w świetle szczególnych okoliczności sprawy, zarówno konieczności wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym po to, aby tenże sąd krajowy był w stanie wydać swoje orzeczenie, jak i znaczenia dla sprawy pytań zadanych Trybunałowi. W związku z tym, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia (zob. wyroki: z dnia 29 listopada 1978 r., *Redmond*, 83/78, EU:C:1978:214, pkt 25; z dnia 11 stycznia 2024 r., *Nárokuj*, C-755/22, EU:C:2024:10, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 34 Oznacza to, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie złożonego przez sąd krajowy wniosku jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania (zob. wyroki: z dnia 7 września 1999 r., *Beck i Bergdorf*, C-355/97, EU:C:1999:391, pkt 22; z dnia 11 stycznia 2024 r., *Nárokuj*, C-755/22, EU:C:2024:10, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 W niniejszej sprawie, po pierwsze, z odpowiedzi na wezwanie o udzielenie informacji, o które mowa w pkt 32 niniejszego wyroku, przedstawionej przez sąd odsyłający, który jako jedyny jest właściwy do dokonania wykładni prawa krajowego, wynika, że oświadczenie o potrąceniu jest równoznaczne w prawie polskim z uznaniem długu, wywołującym skutki prawne niezależnie od jego ewentualnego wycofania, co zresztą nie jest dopuszczalne zgodnie z mającym zastosowanie prawem krajowym.

- 36 Po drugie, spór w postępowaniu głównym dotyczy wniesionego przez bank powództwa o zwrot kapitału pożyczonego na podstawie zawierającej nieuczciwe warunki umowy kredytu hipotecznego, która powinna zostać uznana za nieważną. Sąd odsyłający zastanawia się nad zgodnością orzecznictwa krajowego – zgodnie z którym złożenie przez konsumenta oświadczenia o potrąceniu jego wierzytelności z wierzytelnością banku pociąga za sobą dorozumiane zrzeczenie się zarzutu przedawnienia – z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności.
- 37 W tych okolicznościach nie wydaje się oczywiste, aby wykładnia dyrektywy 93/13, o której dokonanie wniesiono, pozostawała bez związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub też aby podniesiony problem miał mieć hipotetyczny charakter.
- 38 W trzeciej i ostatniej kolejności mBank utrzymuje, że przepisy dyrektywy 93/13 nie mają zastosowania do skutków oświadczenia o potrąceniu złożonego w ramach powództwa o zwrot świadczenia, w związku z czym kwestia ta podlega wyłącznie prawu krajowemu.
- 39 W tym względzie wystarczy zauważyć, że jeżeli – jak w niniejszej sprawie – nie jest oczywiste, że wykładnia aktu prawa Unii nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, zarzut oparty na niemożności zastosowania tego aktu do sprawy w postępowaniu głównym dotyczy istoty pytań [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Getin Noble Bank (Zawieszenie wykonania umowy kredytu), C-287/22, EU:C:2023:491, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 40 Z całości powyższych rozważań wynika, że pytanie prejudycjalne jest dopuszczalne.

Co do istoty

- 41 Poprzez swoje jedyne pytanie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że – w kontekście uznania za nieważną w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej między konsumentem a bankiem ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego wspomniana umowa nie może dalej obowiązywać – stoi on na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym złożenie przez tego konsumenta oświadczenia o potrąceniu jego wierzytelności z wierzytelnością tego banku pociąga za sobą dorozumiane zrzeczenie się zarzutu przedawnienia dotyczącego wierzytelności, na którą powołuje się wspomniany bank.
- 42 Należy przypomnieć, że system ochrony ustanowiony na mocy dyrektywy 93/13 opiera się na założeniu, iż konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na warunki umowy sporządzone uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 43 To z uwagi na charakter i znaczenie interesu publicznego, jakim jest ochrona konsumentów, dyrektywa 93/13, a w szczególności jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem dwudziestym czwartym zobowiązują państwa członkowskie do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami. W tym celu sądy odsyłające są zobowiązane do odstąpienia od stosowania nieuczciwych warunków umowy, aby nie wywierały

one, w braku sprzeciwu konsumenta, wiążących wobec niego skutków [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 44 O ile Trybunał wielokrotnie określał już sposób, w jaki sąd krajowy powinien zapewnić ochronę praw, które konsumenci wywodzą z dyrektywy 93/13, o tyle co do zasady prawo Unii nie harmonizuje procedur mających zastosowanie do badania podnoszonego nieuczciwego charakteru warunku umownego ani konsekwencji, jakie należy wyciągnąć ze stwierdzenia takiego nieuczciwego charakteru. W braku stosownych uregulowań unijnych w tej dziedzinie właściwymi procedurami służącymi zapewnieniu ochrony konsumentów przewidzianej w tej dyrektywie są zatem – zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich – procedury ustanowione w wewnętrznym porządku prawnym tych państw. Niemniej jednak procedury te nie mogą być mniej korzystne od procedur dotyczących podobnych sytuacji o charakterze wewnętrznym (zasada równoważności) ani zorganizowane w taki sposób, by czyniły wykonywanie uprawnień przyznanych przez prawo Unii nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) (zob. podobnie wyroki: z dnia 25 listopada 2020 r., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 39; z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 45, 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 45 Jeśli chodzi o zasadę skuteczności, której jako jedynej dotyczyły wątpliwości sąd odsyłającego, to należy zauważyć, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowe przepisy proceduralne czynią niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, przed poszczególnymi sądami krajowymi. Z tej perspektywy należy uwzględnić, w razie potrzeby, zasady leżące u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takie jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 46 Ponadto Trybunał wyjaśnił, że ciążący na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia skuteczności praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii, oznacza, w szczególności w odniesieniu do praw wynikających z dyrektywy 93/13, wymóg skutecznej ochrony sądowej, ustanowiony również w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, który ma zastosowanie między innymi do określania zasad proceduralnych dotyczących takich powództw opartych na takich prawach (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 47 Pośród odpowiednich i skutecznych środków mających zagwarantować konsumentowi prawo do skutecznego środka prawnego musi znaleźć się możliwość podniesienia w ramach powództwa wytoczonego przeciwko niemu przez przedsiębiorcę zarzutów, i to w racjonalnych warunkach proceduralnych, tak by wykonywanie tego uprawnienia nie było obwarowane warunkami, w szczególności terminami, kosztami, czy innymi wymogami proceduralnymi, które ograniczałyby korzystanie z praw gwarantowanych dyrektywą 93/13 (zob. podobnie wyroki: z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 59; z dnia 3 kwietnia 2019 r., Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 48 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że w ramach wniesionego przez mBank powództwa o zwrot wierzytelności wynikającej z umowy kredytu hipotecznego, która powinna zostać unieważniona ze względu na to, że zawiera ona nieuczciwe warunki, ML podniosła zarzut przedawnienia tej wierzytelności i jednocześnie złożyła oświadczenie o potrąceniu w celu potrącenia jej własnej wierzytelności z wierzytelnością banku.
- 49 Ze wspomnianego postanowienia wynika również, że w dniu wniesienia powództwa w postępowaniu głównym wierzytelność banku była przedawniona, w związku z czym, biorąc pod uwagę zarzut przedawnienia podniesiony przez ML, sąd odsyłający jest zobowiązany oddalić powództwo. Sąd ten zauważa jednak, że zgodnie z orzecznictwem krajowym złożenie oświadczenia o potrąceniu zgodnie z art. 499 Kodeksu cywilnego pociąga za sobą zrzeczenie się zarzutu przedawnienia w rozumieniu art. 117 § 2 tego kodeksu, w związku z czym zarzut podniesiony przez ML nie może zostać uwzględniony, a wierzytelność banku nie może zostać uznana za przedawnioną.
- 50 W tym względzie należy zauważyć w pierwszej kolejności, że uzależnienie możliwości skorzystania z zarzutu przedawnienia od powstrzymania się od złożenia jakiegokolwiek oświadczenia o potrąceniu sprowadza się w rzeczywistości do ograniczenia możliwości skorzystania przez konsumenta z uprawnienia procesowego przewidzianego w przepisach krajowych, a mianowicie prawa do dochodzenia wzajemnej wierzytelności wynikającej z uznania danej umowy kredytu za nieważną. Takie ograniczenie może, w ramach powództwa wytoczonego przez przedsiębiorcę przeciwko konsumentowi, stanowić przeszkodę mogącą uniemożliwić konsumentowi skuteczne korzystanie z przysługujących mu praw procesowych lub zniechęcić go do tego, z naruszeniem orzecznictwa przytoczonego w pkt 46 i 47 niniejszego wyroku.
- 51 W drugiej kolejności orzecznictwo krajowe rozpatrywane w postępowaniu przed sądem krajowym może również podważać skutek zniechęcający, jaki art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z jej art. 7 ust. 1 ma w zamierzeniu wywoływać w razie uznania, że umowy zawierane między konsumentami a przedsiębiorcami zawierają nieuczciwe warunki [zob. analogicznie wyrok z dnia 14 grudnia 2023 r., Getin Noble Bank (Termin przedawnienia roszczeń restytucyjnych), C-28/22, EU:C:2023:992, pkt 74 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 52 Jak wynika bowiem z okoliczności przedstawionych przez sąd odsyłający i przypomnianych w pkt 49 niniejszego wyroku, to orzecznictwo krajowe wydaje się prowadzić do tego, że przedsiębiorca może odzyskać przedawnioną wierzytelność z tego tylko powodu, że konsument, podnoszący zarzut przedawnienia, skorzystał ze środka proceduralnego przyznanego mu przez prawo krajowe, a mianowicie złożenia oświadczenia o potrąceniu. Wspomniane orzecznictwo może zatem pozbawić skuteczności mechanizm wprowadzony poprzez dyrektywę 93/13 w celu zapobiegania stosowaniu nieuczciwych warunków w stosunkach umownych między przedsiębiorcami a konsumentami, ponieważ skutkuje ono zneutralizowaniem skutków prawnych związanych z unieważnieniem danej umowy i umożliwia przedsiębiorcy czerpanie korzyści z jego własnego niezgodnego z prawem zachowania, które leży u podstaw tego stwierdzenia nieważności.
- 53 W trzeciej i ostatniej kolejności należy przypomnieć, że ustanowiony poprzez dyrektywę 93/13 system ochrony konsumenta przed nieuczciwymi warunkami oraz przed szkodliwymi konsekwencjami spowodowanymi unieważnieniem całej umowy nie znajduje zastosowania, jeżeli konsument się temu sprzeciwi. Ten ostatni może, po poinformowaniu go przez sąd krajowy, nie podnosić nieuczciwego i niewiążącego charakteru warunku umownego, wyrażając w ten sposób dobrowolną i świadomą zgodę na dany warunek oraz unikając tym samym unieważnienia

umowy. Aby jednak konsument mógł udzielić wolnej i świadomej zgody, sąd krajowy winien wskazać stronom, w ramach krajowych norm proceduralnych i w świetle zasady słuszności w postępowaniu cywilnym, w sposób obiektywny i wyczerpujący, konsekwencje prawne, jakie może pociągnąć za sobą usunięcie nieuczciwego warunku, i to niezależnie od tego, czy strony są reprezentowane przez pełnomocnika zawodowego, czy też nie (zob. podobnie wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 94, 95, 97).

- 54 Analogicznie nie można domniemywać zrzeczenia się zarzutu przedawnienia wyłącznie na podstawie orzecznictwa krajowego, zgodnie z którym czynność procesowa, taka jak oświadczenie o potrąceniu, stanowi dorozumianą wolę zrzeczenia się tego zarzutu, bez sprawdzenia, czy konsument wyraził tę wolę w sposób swobodny i świadomy. Taka sama wykładnia ma zastosowanie tym bardziej w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której konsument w ramach dokonanej jednocześnie innej czynności procesowej wyraźnie wyraził przeciwną wolę skorzystania z przedawnienia.
- 55 Jak podkreślił co do zasady rząd polski w uwagach na piśmie, art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 i zasada skuteczności wymagają, aby konsument był w stanie skutecznie dochodzić praw przyznanych mu przez tę dyrektywę, przy czym wykonanie określonego prawa procesowego nie może być automatycznie utożsamiane z dorozumianym zrzeczeniem się innego. Należy zatem uznać, że orzecznictwo krajowe, które wywodzi dorozumiane zrzeczenie się zarzutu przedawnienia z samego tylko złożenia oświadczenia o potrąceniu bez sprawdzenia woli konsumenta, narusza ten wymóg.
- 56 Oceny tej nie podważa okoliczność, że ML była reprezentowana przez adwokata, który ze względu na swoją rolę powinien znać rozpatrywane orzecznictwo krajowe, ponieważ okoliczność ta nie ma co do zasady wpływu na ochronę przyznaną konsumentom przez dyrektywę 93/13 (zob. analogicznie wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 57 Należy ponadto przypomnieć, że zasada wykładni zgodnej prawa krajowego z prawem Unii wymaga, by sądy krajowe czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność rozpatrywanej dyrektywy i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez nią celami. Wymóg dokonywania takiej wykładni zgodnej obejmuje w szczególności obowiązek zmiany, w stosownych przypadkach, przez sądy krajowe utrwalonego orzecznictwa, jeżeli opiera się ono na wykładni prawa krajowego, której nie da się pogodzić z celami dyrektywy. Sąd krajowy nie może zatem ważnie stwierdzić, iż nie może dokonać wykładni przepisu prawa krajowego zgodnie z prawem Unii jedynie ze względu na to, że do tej pory niezmiennie interpretowano ten przepis w sposób niezgodny z prawem Unii (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 65, 66 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 58 W niniejszej sprawie do sądu odsyłającego należy upewnienie się, że przepisy prawa krajowego nie mogą być interpretowane w sposób uniemożliwiający konsumentowi skuteczne powoływanie się na zarzut przedawnienia dotyczący wierzytelności, na którą powołuje się bank, lub zniechęcający go do powołania się na ów zarzut z tego tylko powodu, że konsument ten złożył oświadczenie o potrąceniu.

- 59 W związku z tym do tego sądu należy w razie potrzeby odstąpienie z własnej inicjatywy od stosowania orzecznictwa krajowego rozpatrywanego w postępowaniu głównym, -jeżeli nie wydaje się ono zgodne z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 60 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na zadane pytanie brzmi następująco: artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania za nieważną w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej między konsumentem a bankiem ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego wspomniana umowa nie może dalej obowiązywać, stoi on na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym złożenie przez tego konsumenta oświadczenia o potrąceniu jego wierzytelności z wierzytelnością banku pociąga za sobą dorozumiane zrzeczenie się zarzutu przedawnienia dotyczącego wierzytelności, na którą powołuje się wspomniany bank.

W przedmiocie kosztów

- 61 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w związku z zasadą skuteczności

należy interpretować w ten sposób, że

w kontekście uznania za nieważną w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej między konsumentem a bankiem ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego wspomniana umowa nie może dalej obowiązywać – stoi on na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym złożenie przez tego konsumenta oświadczenia o potrąceniu jego wierzytelności z wierzytelnością banku pociąga za sobą dorozumiane zrzeczenie się zarzutu przedawnienia dotyczącego wierzytelności, na którą powołuje się wspomniany bank.

Condinanzi

Jääskinen

Frendo

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 11 grudnia 2025 r.

Sekretarz

A. Calot Escobar

Prezes izby

M. Condinanzi